

Monitoring tim

**IZVJEŠTAJ O IMPLEMENTACIJI STRATEGIJE ZA BORBU PROTIV
NASILJA NAD DJECOM 2007-2010
za period januar-decembar 2009.**

MAKRO

Sarajevo, juli 2010.

SADRŽAJ:

I – UVOD	3
II- NAČIN PRAĆENJA PROVOĐENJA STRATEGIJE	4
1.Razlozi za uspostavu Monitoring tima za praćenje provođenja Strategije	4
2. Zadaci Monitoring tima	4
3.Metodologija praćenja provođenja Strategije	4
3.1. <i>Identifikovanje kvalitativnih i kvantitativnih pokazatelja</i>	5
3.2. <i>Proces prikupljanja podataka</i>	5
III- IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI CILJEVA I MJERA UTVRĐENIH STRATEGIJOM	8
Prevenција nasilja nad djecom	9
Sektor socijalne zaštite	12
Sektor zdravstva	14
Sektor obrazovanja	14
Sektor unutrašnjih poslova	17
Sektor pravosuđa	21
IV - PREPORUKE	23

I – UVOD

Državna Strategija za borbu protiv nasilja nad djecom 2007-2010. (u daljnjem tekstu: Strategija) je usvojena od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: BiH) na 14. sjednici održanoj 20. juna 2007. godine. Strategijom je, između ostalog, utvrđena obaveza monitoringa i evaluacije provođenja definisanih ciljeva i mjera za sprječavanje i borbu protiv nasilja nad djecom u svakoj oblasti djelovanja i na svim nivoima vlasti.

Monitoring i evaluacija podrazumijevaju interresorno i multidisciplinarno procjenjivanje prikupljenih informacija i u vezi s njima pripremu konkretnih prijedloga i preporuka za sve oblasti djelovanja i nivoe vlasti kako bi se ostvarila tri osnovna cilja i to:

- efikasno provođenje Strategije,
- izrada preporuka za nadležne institucije i
- izmjene i dopune Strategije ukoliko se utvrdi da postoji potreba.

Postavljeni ciljevi i mjere u okviru Strategije osnova su za kreiranje izvedbenih planova i programa u svim oblastima djelovanja i na svim nivoima vlasti. Definisanjem posebnih ciljeva i tehničkom klasifikacijom na *mjere, nosioce, rok provođenja i komentar* precizirani su načini izvođenja svakog posebnog cilja.

Ovakvom postavkom moguće je ispratiti i ocijeniti svaki od navedenih planova i programa u bilo kojoj fazi njegove izvedbe. Na taj način je moguće i porediti smjerove, trendove i djelimične rezultate u fazama planova i programa koji se odvijaju u istom vremenskom dijapazonu, što do sada nije bio slučaj kada je riječ o ovoj problematici.

Uspostavljanje mehanizma za monitoring i evaluaciju zasnovano je također na jednoj od preporuka iz Svjetskog izvještaja o nasilju nad djecom¹ koji se odnosi na jačanje nacionalne i lokalne posvećenosti i akcije. Ovom preporukom se predlaže da sve zemlje razviju višeaspektni i sistematski okvir za reagovanje na nasilje nad djecom koji je integrisan u proces nacionalnog planiranja. Također, zemlje trebaju da razviju nacionalne strategije, politike ili akcioni plan za suprotstavljanje nasilju nad djecom s realno postavljenim i vremenski ograničenim ciljevima koji bi bili koordinirani od strane neke agencije s kapacitetima koji mogu uključivati više sektora u široko usmjerenoj strategiji za implementaciju.

Zakoni u Bosni i Hercegovini, politike, planovi i programi se u potpunosti moraju slagati s međunarodnim standardima za zaštitu ljudskih prava i savremenim naučnim saznanjima. Strategije, politike ili planovi se trebaju sistematski evaluirati na osnovu utvrđenih ciljeva i vremenskih rokova, kao i definisati i osigurati odgovarajuće ljudske i finansijske resurse koji će omogućiti njihovu implementaciju.

U sistemski okvir za rješavanje problema nasilja nad djecom treba uključivati odgovarajuće systemske potencijale koji će se baviti prevencijom nasilja u svim sredinama kroz podizanje svijesti, istraživanje i ažuriranje podataka, izgradnju kapaciteta za zbrinjavanje i rehabilitaciju djece žrtava nasilja.

¹ Sveobuhvatne preporuke: Preporuka broj 1- Jačanje nacionalne i lokalne posvećenosti i akcije, Svjetski izvještaj o nasilju nad djecom, Paulo Sérgio Pinheiro, Neovisni ekspert za Studiju Generalnog Sekretara Ujedinjenih naroda o nasilju nad djecom, str. 18

II- NAČIN PRAĆENJA PROVOĐENJA STRATEGIJE

1. Cilj i razlozi za uspostavu Monitoring tima za praćenje provođenja Strategije

S obzirom da je bilo neophodno uspostaviti multidisciplinarni mehanizam za provođenje aktivnosti monitoringa i evaluacije imenovan je Monitoring tim za praćenje provedbe Strategije (u daljnjem tekstu: Monitoring tim) koga čine predstavnici nadležnih institucija s različitih nivoa vlasti (Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH – koordinator aktivnosti, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Federalno ministarstvo zdravstva, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS, Ministarstvo prosvjete i kulture RS, Federalno tužilaštvo FBiH, Policija Brčko Distrikta BiH i Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu). Stručnu, tehničku i administrativnu pomoć za djelovanje Monitoring tima osigurava Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH koje kao koordinator aktivnosti organizuje radne sastanke i usmjerava sve daljnje aktivnosti na provođenju Strategije.

2. Zadaci Monitoring tima

Osnovni zadatak Monitoring tima je da na godišnjem nivou prati provedbu Strategije u svim oblastima djelovanja i na svim nivoima vlasti. Pored praćenja, Monitoring tim analizira prikupljene informacije u svrhu pripreme Izvještaja o provođenju Strategije i donošenja preporuka za nadležne institucije, te po potrebi inicira izmjene i dopune Strategije ako se utvrdi da postoje takvi prioriteti.

Monitoring tim je dužan da razmotri bilo čiji obrazloženi prijedlog za izmjene i dopune Strategije koji može uputiti bilo koja od institucija koje su uključene u njeno provođenje.

U tom cilju je Monitoring tim pripremio Plan za praćenje provedbe Državne strategije za borbu protiv nasilja nad djecom 2007-2010 (u daljnjem tekstu: Plan) kojim se utvrđuje metodologija praćenja provedbe Strategije i sve ostale aktivnosti u svrhu izvještavanja nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini o problemu nasilja nad djecom.

3. Metodologija praćenja provođenja Strategije

U skladu s gore pomenutim Planom i kako bi se uspješno pratilo provođenje Strategije realizuju se i bit će realizovane sljedeće aktivnosti:

- Identifikovanje kvalitativnih i kvantitativnih pokazatelja za praćenje provedbe Strategije,
- Prikupljanje informacija na osnovu identifikovanih pokazatelja (obaveza dostavljanja traženih podataka i informacija),
- Analiza i evaluacija prikupljenih informacija,
- Izrada izvještaja i preporuka,
- Usvajanje Izvještaja i preporuka od strane Vijeća ministara BiH,
- Prosljeđivanje Izvještaja i preporuka entitetskim vladama i Vladi Brčko Distrikta BiH,
- Promocija i afirmacija Strategije i preporuka.

3.1. Identifikovanje kvalitativnih i kvantitativnih pokazatelja

Kao što je napomenuto Monitoring tim je u okviru plana identifikovao kvalitativne i kvantitativne pokazatelje na način da je iste definisao kroz opće mjere primjene i sektorske mjere primjene Strategije. Cijeneći složenost problematike nasilja nad djecom Monitoring tim je prilikom identifikacije kvalitativnih i kvantitativnih pokazatelja uzeo u obzir najvažnije pokazatelje nastojeći pojednostaviti sistem prikupljanja informacija kao i u narednim koracima proces analize i evaluacije prikupljenih informacija s ciljem izrade Izvještaja, odnosno preporuka za smanjenje problema nasilja nad djecom u Bosni i Hercegovini.

U odnosu na prethodni Izvještaj iz 2008. godine, u ovom Izvještaju za 2009.g. Monitoring tim je izvršio redukciju i korekciju pojedinih indikatora u upitnicima koji su distribuisani izvještajnim jedinicama. Razlog za ovakav postupak leži u činjenici da pojedina prethodna pitanja nisu bila adekvatno pripremljena za automatsku obradu i korektnu inter-institucionalnu komparaciju. Stoga, novi instrumentarij je prilagođen potrebi komparacija između pojedinih oblasti u odnosu na pojedine probleme. Ovakvim pristupom, konačno smo se približili referentnom modelu prikupljanja podataka na kvalitetan i efikasan način kolekcije podataka o ovom osjetljivom problemu.

3.2. Proces prikupljanja podataka

3.2.1. Planirano i realizirano u procesu monitoringa

U sklopu prikupljanja podataka planirano je da se prikupe podaci iz svih relevantnih sektora i nadležnih institucija koje se bave problemom nasilja nad djecom u Bosni i Hercegovini.

Sektori obuhvataju sljedeće oblasti: socijalna zaštita, zdravstvo, obrazovanje, unutrašnji poslovi, pravosuđe (sudovi i tužilaštva).

Sektor socijalne zaštite, obuhvata 142² centra za socijalni rad i službe socijalne zaštite u BiH. Od toga je u Federaciji BiH 79, u Republici Srpskoj 62 i Brčko Distriktu BiH jedan centar.

U sektoru zdravstva u ovom pregledu, obuhvaćeni su domovi zdravlja sa pripadajućim centrima za mentalno zdravlje (CMZ su u 96% slučajeva organizovani u sklopu DZ). U Bosni i Hercegovini je planirano za sektor zdravstva da se obuhvati ukupno 127 izvještajnih jedinica.

U sektoru obrazovanja kao jedinice analize (ukupno 11) uzeti su prosvjetno pedagoški zavodi (u daljnjem tekstu: PPZ), odnosno ministarstva obrazovanja u kantonima FBiH u kojima nisu uspostavljeni PPZ.

Sektor unutrašnjih poslova (policija) analiziran je kroz dvije entitetske jedinice (FMUP i MUPRS) i Policiju BDBiH.

Planirani uzorak za pravosuđe obuhvata podatke iz 10 kantonalnih tužilaštava i sudova (FBiH), 5 okružnih tužilaštava i sudova (RS) i Tužilaštva i Osnovnog suda BDBiH (vidjeti Tabelu 1).

² Kada se govori o centrima za socijalni rad, odnosno službama socijalne zaštite misli se na sve službe i sektore u Bosni i Hercegovini koji obavljaju funkciju socijalne zaštite iako imaju u pojedinim općinama drugačije nazive, kao npr. Služba za društvene djelatnosti u Usori ili Služba za opću upravu, druge djelatnosti i socijalnu politiku u Fojnici.

Tabela 1. Broj izvještajnih jedinica prema planiranom uzorku

	OBRAZOVANJE	SOCIJALNA ZAŠTITA	ZDRAVSTVO	POLICIJA	PRAVOSUĐE
BDBIH	1	1	1	1	2
FBIH	10	79	73	1	20
RS	1	62	54	1	10

Kada posmatramo cjelokupni planirani uzorak iz svih relevantnih sektora u Bosni i Hercegovini možemo konstatovati da je realizirano nešto više od polovine (57%) planiranog uzorka iz svih izvještajnih jedinica (vidjeti: Tabelu 2)

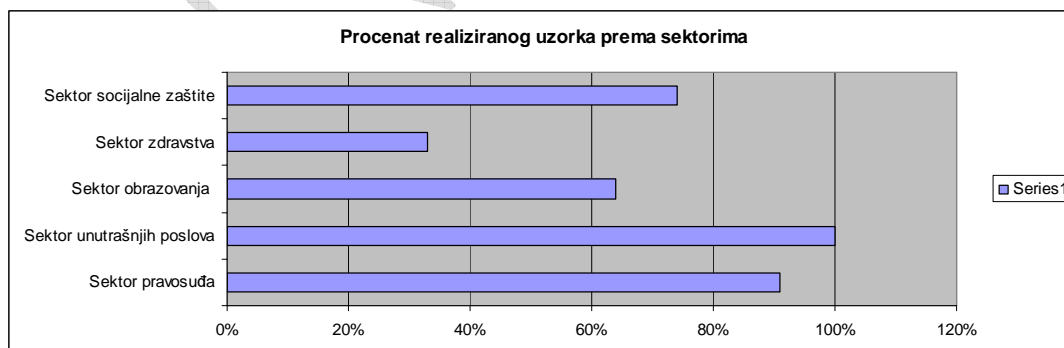
Tabela 2. Pregled planiranih i realiziranih izvještajnih jedinica

	OBRAZOVANJE		SOCIJALNA ZAŠTITA		ZDRAVSTVO		POLICIJA		PRAVOSUĐE	
	PLANIRANO	REALIZIRANO	PLANIRANO	REALIZIRANO	PLANIRANO	REALIZIRANO	PLANIRANO	REALIZIRANO	PLANIRANO	REALIZIRANO
BDBIH	1	0	1	1	1	1	1	1	2	2
FBIH	10	6	79	65	73	46	1	1	20	17
RS	1	1	62	39	54	2	1	1	10	10

Realizacija planiranog uzorka (*response rate*) prema administrativnim jedinicama pokazuje da niti jedna administrativna jedinica nije zastupljena sa više od 84%, a niti manje od 40% iz svih relevantnih sektora.

Kada istu stvar posmatramo iz ugla sektorske zastupljenosti vidljivo je da sektor policije ima apsolutni realizirani uzorak od 100% , a drugi je sektor pravosuđa sa 91 % dostavljenih podataka. (vidjeti Graf 1).

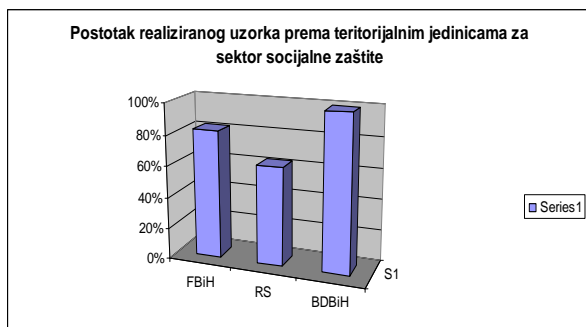
Graf 1.

U sektoru socijalne zaštite bilo je planirano obuhvatiti 142 centra za socijalni rad i službe socijalne zaštite iz BiH, a realizirano je 105, odnosno 74 % od planiranog uzorka. U FBiH je odgovore poslalo 83% izvještajnih jedinica; Republici Srpskoj 63% izvještajnih jedinica; Brčko Distriktu 100 % izvještajnih jedinica. (vidjeti Graf 2)

U sektoru zdravstva u ovom pregledu, bilo je planirano obuhvatiti 127 domova zdravlja sa centrima za mentalno zdravlje u Bosni i Hercegovini. Odgovorilo je njih 49, odnosno 38,5% što je izuzetan napredak u odnosu na prošli izvještaj kada je *response rate* iznosio 16%. U Federaciji BiH odgovore je dostavilo 63 % izvještajnih jedinica, u Republici Srpskoj 4 % izvještajnih jedinica, a u Brčkom 100%. (vidjeti Graf 3)

Graf 2.

Graf 3.

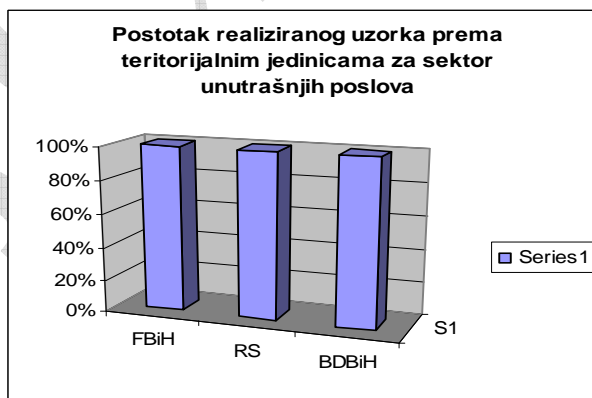

U sektoru obrazovanja dobili smo odgovore od 59% uzorka (67% FBiH; 100% RS). Podatke iz Brčkog nismo dobili (vidi Graf 4)

Graf 4.

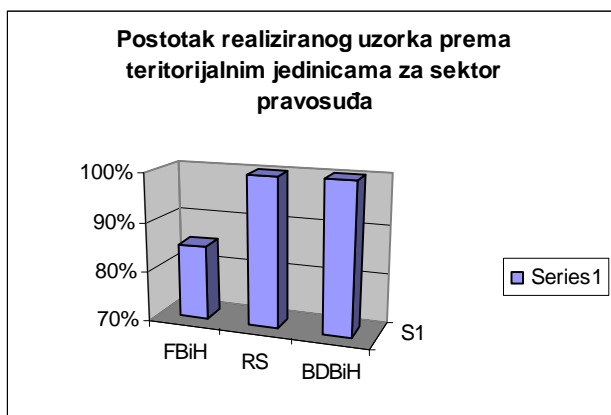
Graf 5.

Najreprezentativniji uzorak u ovom istraživanju je svakako sektor unutrašnjih poslova u BiH, koji je odgovorio sa 100%, odnosno realizirani uzorak je identičan planiranom (vidjeti Graf 5).

Pravosuđe je također obrađeno u veoma visokom nivou. Naime sudovi (FBiH 90%; RS 100%; BDBiH 100%) su imala veoma visoku stopu odgovora u odnosu na planirani uzorak oko 94%, dok su tužilaštva, zastupljena sa nešto manjom stopom, ali veoma reprezentativnom (88%) (vidjeti Graf 6).

Graf 6.

S tim u vezi, možemo zaključiti da kada je u pitanju metodologija praćenja Strategije kao što je prezentirano, cjelokupni planirani uzorak iz svih relevantnih sektora u BiH realiziran je u 57 % iz svih organizacionih jedinica.

U vezi sa navedenim uočavamo probleme u pogledu prikupljanja podataka najviše u sektorima zdravstva, obrazovanja i socijalne zaštite zbog čega bi bilo potrebno obezbijediti funkciju analitičkog praćenja fenomena nasilja nad djecom u BiH.

3.2.2. Problemi utvrđeni u toku procesa monitoringa

Prilikom prikupljanja informacija o implementaciji Strategije za borbu protiv nasilja nad djecom (2007-2010), za 2009. godinu Monitoring tim je uočio da je dostavljen nedovoljan broj obrađenih upitnika od strane finalnih izvještajnih jedinica, da su pojedini upitnici nepotpuni i sa pogrešnim podacima. Iz tih razloga preliminarnom analizom utvrđeno je da je potrebno razraditi mehanizme kojima će se obezbijediti efektivna i efikasna dostava obrađenih upitnika od strane finalnih izvještajnih jedinica. Međutim, treba naglasiti da su u ovom izvještajnom periodu podaci prikupljeni na brži način, što se može objasniti formom pojednostavljenog upitnika adaptiranog na automatsku obradu.

III- IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI CILJEVA I MJERA UTVRĐENIH STRATEGIJOM

Strategija za borbu protiv nasilja nad djecom donesena je za period 2007-2010. Proces njene implementacije, nakon njenog usvajanja sredinom 2007. godine, započeo je tek krajem iste godine. Monitoring tim koji je uspostavljen krajem 2007. godine pripremio je Plan praćenja provedbe Strategije na osnovu kojeg je tokom druge polovine 2008. godine i tokom 2009. godine realiziran proces prikupljanja podataka i projektovanja softvera za obradu prikupljenih podataka.

Uzimajući u obzir gore navedeno, prvi Izvještaj o njenoj implementaciji obuhvaća period od 1,5 godinu (juni 2007-decembar 2008), koji je usvojen 13.01.2010. godine na 111. sjednici Vijeća ministara BiH.

U skladu s navedenim, u tekstu koji slijedi prezentiraju se pokazatelji za period januar 2009- decembar 2009. prema ciljevima i mjerama utvrđenim u Strategiji.

Prevenција nasilja nad djecom

Kao što je utvrđeno u okviru cilja Strategije, a koji se odnosi na senzibiliziranje i educiranje šire javnosti, posebno djece, roditelja i stručnjaka o postojanju problema nasilja nad djecom i načinima borbe protiv nasilja, u proteklom periodu posebno je praćena realizacija aktivnosti usmjerenih na provođenje različitih mjera prevencije od strane institucija i organizacija ukljućenih u provedbu ove Strategije.

Koristeći kvantitativne i kvalitativne pokazatelje, koje je utvrdio Monitoring tim, prikupljeni su podaci na osnovu kojih se može zaključiti u kojoj mjeri su realizirani ciljevi i mjere definisane Strategijom. Na osnovu prikupljenih podataka uočeno je da je u proteklom periodu u Bosni i Hercegovini proveden veći broj aktivnosti koje su imale za cilj jaćanje uloge porodice u društvu i jaćanje javne svijesti o obimu pojave, vrstama, obilježjima i posljedicama nasilja nad djecom.

Ako problemu pristupimo s primarno preventivnog aspekta, koristeći prethodna iskustva organizovanih javnih tribina, predavanja ili seminara, dolazimo do podatka da je u BiH do sada organizovano njih 385. (vidi Tabelu 3). Najviše seminara i edukacije uopće, bilježimo u oblasti socijalne zaštite, njih 162 (42 %).

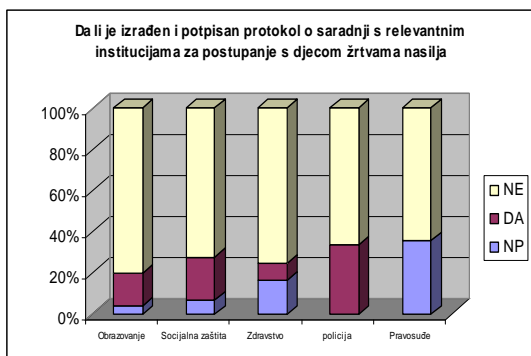
Tabela 3.

Broj javnih tribina, predavanja ili seminara za stručnjake ili širu javnost na temu jaćanja svijesti o obimu pojave, vrstama, obilježjima i posljedicama nasilja nad djecom.	
Sektor	Broj predavanja
Obrazovanje	141
Policija	40
Pravosuđe	4
Socijalna zaštita	162
Zdravstvo	38
Total	385

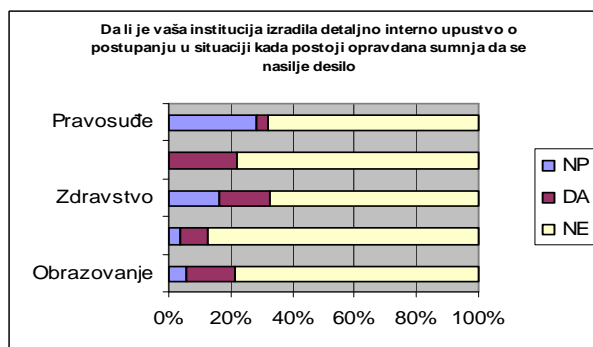
Naravno, ovdje treba voditi računa da su oblici edukacije koje organizuju sektori zdravstva, pravosuđa i socijalne zaštite, namijenjeni tzv. „stručnoj javnosti“ koja se prirodom svog posla susreće s tim problemom. Ne treba krivo protumaćiti manje frekvencije organizovanih seminara i broj korisnika tih edukacijskih curriculumata.

Kada je u pitanju sam postupak formalizacije postupanja službenika u datim sektorima, interesovala nas je spoznaja „stručne javnosti“ o postojanju protokola o saradnji za postupanja s djecom žrtvama nasilja. Zaključak se ogleda u činjenici da većina zaposlenika u svim sektorima odgovara da NEMA protokola ovog tipa (od 74% ispitanika). Ovaj podatak predstavlja dokaz da ispitanici nisu upoznati u dovoljnoj mjeri o postojanju Priručnika za postupanje u slučaju nasilja u porodici jer isti postoje u FBiH i u RS-u u okviru kojih je i obuhvaćeno nasilje nad djecom. Također, želimo istaći da su vršene i vrše se edukacije o postupanju stručnjaka u slučaju sumnje ili evidentiranog nasilja u porodici **ali su iste započete tokom 2010. godine**. Relativno znaćajan dio uzorka uopće i ne daje odgovor na ovo pitanje (11% ispitanika), što se može interpretirati kao nepoznavanje takve prakse ili nerazumijevanje samog pitanja (vidi Graf 7). I pored uloženi napore još uvijek ispitanici nisu upoznati s postojanjem navedeni priručnika. Gotovo identičan odgovor dobijamo i za slućajeve kada je u pitanju postojanje „internog upustva o postupanju u situaciji kada postoji opravdana sumnja da se nasilje desilo“ (vidi Graf 8).

Graf 7.

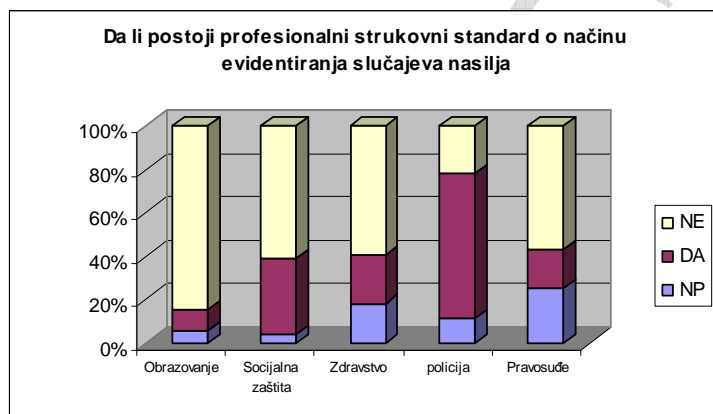

Graf 8.

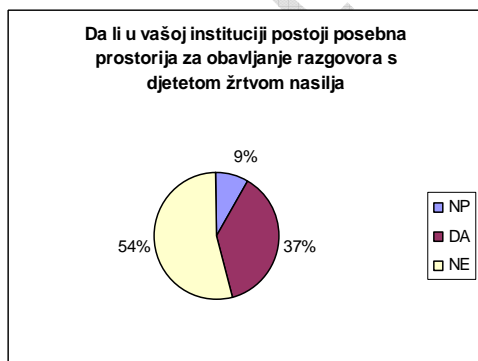
Nešto bolji odgovori dati su u sklopu pitanja: „postojanja profesionalnih strukovnih standarda o načinu evidentiranja slučajeva nasilja“. Iz dostavljenih podataka, dobijamo gotovo identičan raspon negativnih odgovora iz svih sektora sem policije. Naime, u ovom sektoru 67% izvještajnih jedinica potvrđuje postojanje takvih standarda (vidi: planirani uzorak). Interesantan je podatak da skoro polovina uzorka iz sektora pravosuđa nema odgovor na postavljeno pitanje. (vidi Graf 9)

Graf 9.

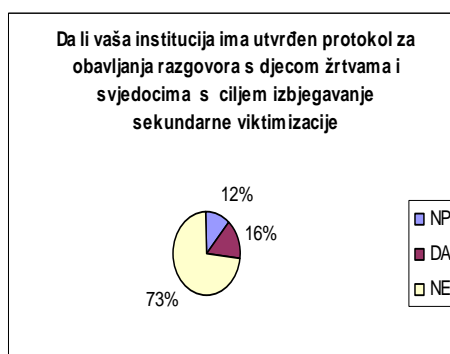

Samo u trećini institucija (37%), prema odgovorima izvještajnih jedinica iz svih sektora, postoje „posebne prostorije za obavljanje razgovora sa djetetom žrtvom nasilja“ (vidi Graf 10), dok je samo 16% uzorka potvrdilo „postojanje protokola za obavljanje razgovora s djecom žrtvama i svjedocima“ (vidi Graf 11).

Graf 10.

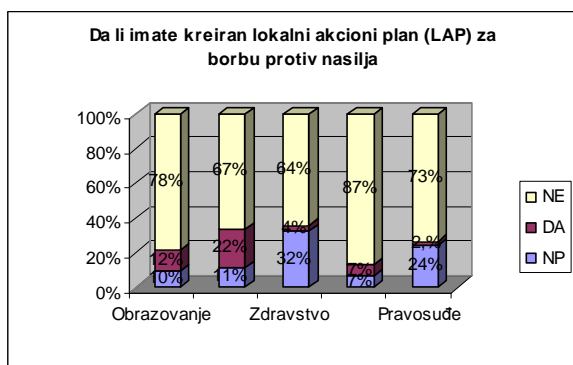

Graf 11.

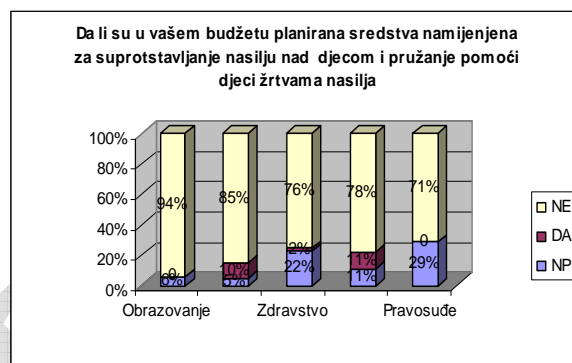

Kada je u pitanju kreiranje „Lokalnih akcionih planova (LAP)“ za borbu protiv nasilja, samo desetina uzorka (oko 7%) prijavljuje postojanje ovakvih planova (vidi Graf 12). Ovdje izdvajamo sektor unutrašnjih poslova u kojem u četvrtini uzorka postoje takvi planovi. Sektor socijalne zaštite donekle izdvaja sredstva namijenjena za suprotstavljanje nasilju nad djecom i pružanje pomoći djeci žrtvama nasilja (10%) (vidi Graf 13).

Graf 12.

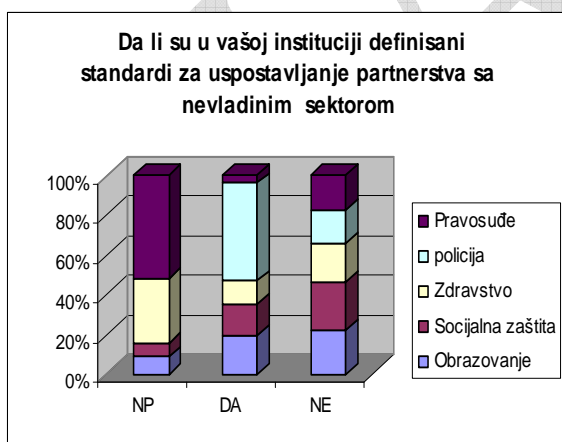

Graf 13.

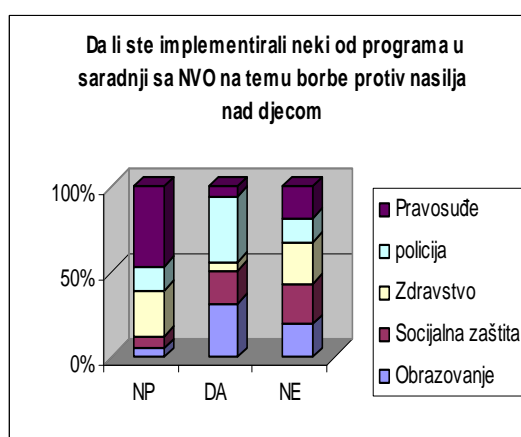

Veliki značaj u prevenciji „nasilja nad djecom“ pridaje se i sektoru nevladinih organizacija. Upravo stoga, interesantan je i podatak da šestina uzorka prijavljuje postojanje propisanih standarda za uspostavljanje partnerstva sa NVO-ima (oko 14%) (vidi Graf 14). Policija prednjači u standardizaciji ovakve saradnje (44%), dok pravosuđe uglavnom nema ovakve standarde (4%), što je izuzetan pokazatelj da se pravosuđe u dovoljnoj mjeri ne posvećuje mjerama zaštite žrtve a koja bi se ostvarila saradnjom s nevladinim sektorom. Kada je u pitanju konkretna primjena pojedinih programa saradnje s NVO-ima, situacija je malo bolja, jer petina uzorka (21%) prijavljuje implementaciju takvih programa. Sektor policije prijavljuje najviše programa saradnje (44%), sljedeći je sektor obrazovanja (37%) (vidi Graf 15).

Graf 14.

Graf 15.

U nastavku prezentujemo analiziranu situaciju u pojedinim sektorima, prema specifičnostima svake profesije.

Sektor socijalne zaštite

U Bosni i Hercegovini, od planiranog uzorka, samo 15% uzorka socijalnog sektora prijavljuje postojanje „savjetovališta za djecu, mlade i roditelje“, u kojima godišnje imamo u prosjeku 922 korisnika. U sklopu postojećih savjetovališta, kao zaposlenici preovladavaju socijalni radnici (oko 59%), dok su ostale zastupljene profesije: pravnici (16%), psiholozi (12%), pedagozi (6%) i ostali.

Zanemarujući procenat ispitivanog uzorka (oko 3%) prijavljuje postojanje posebnih programa za pripremanje mladih za partnerske odnose, roditeljstvo i značaj porodičnog života uopće. Primjera radi, ova savjetovališta provode uglavnom: savjetodavno-terapijski rad za bračne parove u krizi, terapija razvoda, porodični problemi u komunikaciji, pomoć i podrška vezano za probleme u roditeljskoj ulozi; rad na partnerskim odnosima, emocionalne krize i nasilje u porodici, rad sa hraniteljima- pomoć u odgoju djece; edukacija upoznavanje s pravima djeteta, savjetodavni rad – prijaviti nasilnika, osnaživanje ličnosti djeteta, edukativne radionice; prevencija nasilja nad djecom, -psihosocijalni tretman, pravna i novčana pomoć.

Sektor socijalne zaštite u Republici Srpskoj je uradio i objavio Priručnik o postupanju u slučaju nasilja u porodici kojim je obuhvaćeno i postupanje u slučaju nasilja nad djecom. Edukacije vezano za ovaj priručnik su vršene u prethodnom periodu i planiraju se nastaviti. U Federaciji BiH navedeni Priručnik je u pripremi, a s tim u vezi i planirane edukacije.

U pogledu ispunjenja cilja utvrđenog u okviru osnovnog cilja 4. koji se odnosi na osiguranje održivog sistema finansiranja, u RS-u je posebnim grantom određeno sufinansiranje, zbrinjavanje žrtava nasilja u porodici (žena i djece) koji je lociran u Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite RS-a. U Federaciji BiH, na području Kantona Sarajevo i Tuzlanskog kantona su Zakonima o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom, žrtve nasilja definisane kao posebna kategorija korisnika, te se u budžetima tih kantona osiguravaju sredstva potrebna za privremeni smještaj žrtve nasilja u sigurnoj kući.

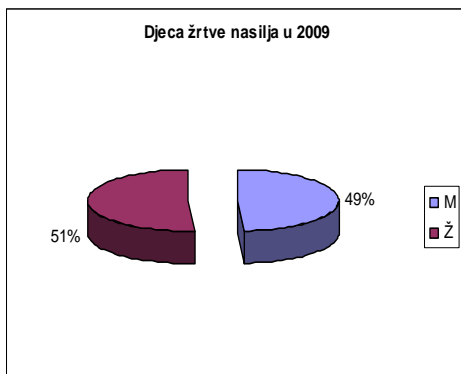
Tek 12% izvještajnih jedinica iz sektora socijalne zaštite prijavljuje postojanje koordinacionih timova na lokalnom nivou za borbu protiv nasilja, od čega njih samo 7% ujedno posjeduje i program rada. Sistem nadzora okruženja djeteta žrtve nasilja posjeduje oko 20% od ispitivanog uzorka.

Kada su u pitanju podaci o registriranom nasilju nad djecom u Bosni i Hercegovini u ovom sektoru, vidljivi su značajni pomaci u samom postupku registracije ovih devijacija. Naime, postojanje Državne strategije za borbu protiv nasilja nad djecom 2007-2010. se može uzeti kao generalno-preventivni model. Interesantno je da će i prvi pogled na registrirane podatke pokazati vidljive i značajne razlike u frekvenciji slučajeva nasilja. S tim u vezi, pokazuju se i prvi efekti postojanja Strategije. Osvrnimo se stoga samo na podatke iz posljednje dvije izvještajne godine. Vidjet ćemo da statistika bilježi porast od skoro 50% registriranih slučajeva u 2008. godini u odnosu na 2007. godinu. Neophodno je istaći da je u toku 2009. godine zabilježeno 1.394 djeteta koja su bila izložena različitoj vrsti nasilja.

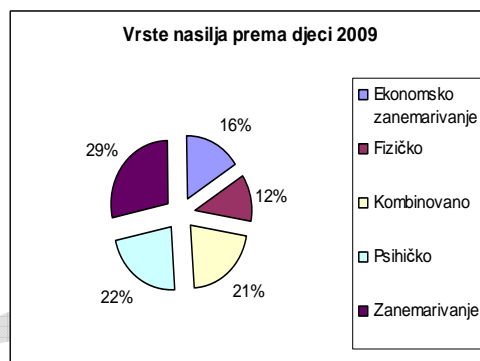
Ovi pokazatelji ne znače da se nasilje kao fenomen povećalo, ali zasigurno označavaju postojanje novog pristupa registriranja istog i postojanja svijesti o problemu. Ovo se može uslovno uzeti kao „prvi efekat postojanja Strategije“. Veće frekvencije zasigurno označavaju i veći angažman službi formalne socijalne kontrole.

Prilikom analize **spolne strukture** djece žrtava nasilja možemo reći da je otprilike podjednaka zastupljenost i dječaka N= 689 (49%) i djevojčica N= 705 (51%) kao žrtava nasilja (vidi Graf 16), **pri čemu kao najčešći oblik nasilja preovladavaju zanemarivanje (29%) i psihičko nasilje (22%)** (vidi Graf 17).

Graf 16.

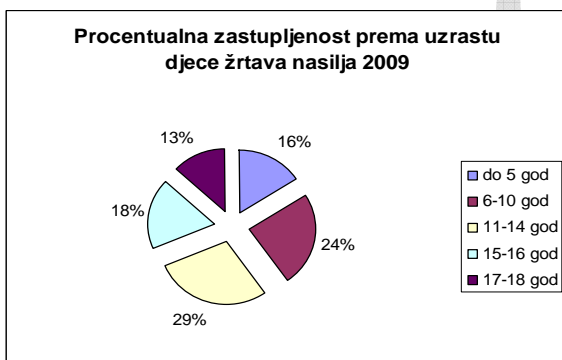

Graf 17.

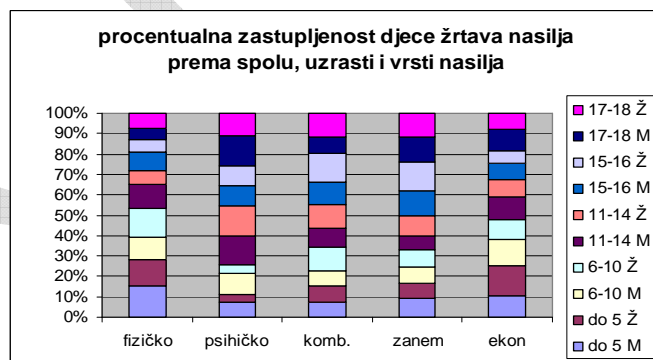

Također, gledajući prema uzrastu djece nad kojim je izvršeno nasilje najveći broj njih (28%) je u uzrastu od 11 do 14 godina (vidi Graf 18 & 19).

Graf 18.

Graf 19.

Zaključak:

Ako uzmemo u obzir podatak da je u toku 2009. godine u sektoru socijalne zaštite registrirano 425 predmeta koji se odnose na nasilje nad djecom i ako ovaj podatak koreliramo sa 1.394 žrtve u referentnoj godini izvlačimo logičan zaključak da u fenomenologiji nasilja nad djecom u BiH preovladava viktimološki recidivizam. Potrebno je razraditi adekvatne programe za izbjegavanje sekundarne viktimizacije djece žrtava nasilja.

U odnosu na prethodni izvještajni period uočeno je da je u znatnom porastu broj korisnika „savjetovaništa za djecu, mlade i roditelje“ što nam ukazuje na opravdanost postojanja navedenih savjetovaništa i značajnu ulogu koju imaju u pružanju podrške porodici.

Po osnovu prikupljenih podataka može se ocijeniti da je nedovoljna razmjena informacija između sektora zdravstva, pravosuđa, policije i obrazovanja, te je skoro nemoguće procijeniti koliki broj

slučajeva se praktično pojavljuje kao isti predmet u ostalim sektorima zaštite, tako da je potrebno pronaći adekvatno rješenje ovog problema. U skladu s navedenim, osnovni cilj 2. koji se odnosi na razvijanje multidisciplinarnog pristupa djeci žrtvama nasilja kroz poboljšanje interinstitucionalne saradnje nadležnih tijela samo je djelomično ispunjen. Kada su u pitanju pokazatelji i trend raširenosti nasilja isti se u skladu s traženim standardima skoro u većini slučajeva adekvatno identificiraju i o njima se prikupljaju odgovarajući podaci.

Sektor zdravstva

U sektoru zdravstva uočeno je da za ovaj izvještajni period odziv izvještajnih jedinica znatno efektivniji i efikasniji nego što je to bilo u prethodnom periodu. Podaci koji govore o održanim edukacijama iz ove oblasti kao i broju odštampanih pamfleta, brošura i drugih vrsta materijala, zatim istupa na medijima, također je znatno veći nego u prethodnom periodu. Ovo ukazuje na senzibiliziranje stručnjaka u zdravstvu u odnosu na ovu problematiku.

U okviru izvještajnih jedinica sektora zdravstva broj ustrojenih savjetovališta za djecu, mlade i roditelje ostao je isti. U 4% uzorka izrađeni su programi za pripremanje mladih za partnerske odnose, roditeljstvo i značaj kvalitetnog porodičnog života, međutim upitna je objektivnost ovog podatka kada se uporedi s prethodnim izvještajnim periodom i poduzetim aktivnostima u međuvremenu. Programi za zdravstveno prosvjećivanje roditelja su prisutni u samo 6% ispitivanog uzorka. Programi za pripremanje mladih za partnerske odnose, roditeljstvo i značaj kvalitetnog porodičnog života u većini slučajeva se provode u savjetovalištim, dok se jedan neznatan dio provodi i u školama. U pomenutim savjetovalištim su zaposleni pretežno pedijatri, psihijatri i psiholozi i nešto manje defektolozi i socijalni radnici.

Kada su u pitanju redovni sistematski pregledi u ovom izvještajnom periodu obuhvaćeno je 17.422 djece, od čega prevladavaju djeca uzrasta do 6 godina (8.728 na godišnjem nivou). Prilikom redovnog pregleda u 61 broju slučajeva je uočena sumnja da je dijete žrtva nasilja.

Sektori zdravstva u oba entiteta imaju izrađene i objavljene priručnike o postupanju u slučaju nasilja u porodici kojima je obuhvaćeno i postupanje u slučaju nasilja nad djecom. Edukacije vezano za ovaj priručnik su započete u 2010. godini i planiraju se nastaviti.

Napominjemo, da je u prethodnom periodu izrađen i usvojen od strane Parlamenta FBiH niz dokumenata kao što su Politika zdravlja mladih, Strategija zdravlja mladih i Strategija unaprjeđenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava u Federaciji BiH, a koji bi trebali dati doprinos i u realizaciji nekih od ciljeva Strategije za borbu protiv nasilja nad djecom 2007-2010.

Ovdje je važi napomenuti da je uz pomoć Populacijskog Fonda Ujedinjenih naroda (UNFPA) u cilju poboljšanja i unaprjeđenja reproduktivnog i seksualnog zdravlja mladih pokrenuto niz aktivnosti na jačanju svijesti mladih o značaju reproduktivnog zdravlja koje se provode kroz centre za prijateljske usluge mladima. Ovi centri djeluju u okviru ginekoloških službi domova zdravlja u Bihaću, Mostaru, Brčkom i Banjoj Luci. U Sarajevu je osnovan centar u sklopu projekta zdravih gradova. Usluge mladima u ovim centrima pružaju različiti profili profesionalaca: porodični ljekari, ginekolozi, psiholozi i dermatovenorolozi. Također, u okviru jedne od subkomponenti projekta Jačanja sistema socijalne zaštite i inkluzije djece u BiH koji se odvija uz podršku Fonda Ujedinjenih naroda za djecu (UNICEF) uspostavljeni su i integrirani centri ranog dječjeg rasta i razvoja u više pilot općina. Svrha ovih centara je da se integrativnim pristupom pomogne djeci koja su na bilo koji način isključena iz socijalnog miljea.

Centri bi trebali pružiti sljedeće usluge: edukacija budućih roditelja prije začeća, prenatalna edukacija, edukacija roditelja, rana intervencija, predškolski odgoj i obrazovanje, podrška porodici i upravljanje slučajem. Smatramo da ovaj projekat može doprinijeti u realiziranju ciljeva 2,3. i 4. iz Strategije.

Iako iz dostavljenih odgovora možemo zaključiti da saradnja s nevladinim sektorom nije zadovoljavajuća, moramo naglasiti da se svi projekti provode u koordinaciji s nevladinim sektorom. Međutim, evidentno je da ovu saradnju treba kontinuirano jačati. Također, iz dostavljenih odgovora nameće se potreba za uspostavljanjem protokola o saradnji i s drugim sektorima.

Napominjemo također da je u Federalnom ministarstvu zdravstva, u skladu s materijalima izrađenim od strane Monitoring tima, izrađena elektronska baza podataka koja omogućava objedinjavanje i analizu dostavljenih podataka iz kantonalnih nadležnih organa.

Zaključak:

U odnosu na postavljene ciljeve iz Strategije može se zaključiti da su u sektoru zdravstva napravljeni određeni pomaci, naročito u realizaciji ciljeva 1. i 2. Cijenimo da će izrada naprijed navedenih strateških dokumenata proizvesti značajne učinke i u ostalim segmentima, odnosno da će doprinijeti boljoj realizaciji i drugim ciljeva.

Sektor obrazovanja

Nešto više od polovine ispitivanih izvještajnih jedinica (51%) prijavljuje da su u okviru svog posla u sektoru obrazovanja uočili slučajeve koji u dovoljnoj mjeri upućuju na nasilje nad djetetom. Od toga najčešća reakcija u navedenim slučajevima bila je obavještanje centara za socijalni rad (41%), a gotovo neshvatljivo je da su u tek 8% slučajeva direktno kontaktirani roditelji djece, te zdravstvene ustanove u 4% slučajeva.

Umijeće komuniciranja je jedan od najvažnijih elemenata preventivnog djelovanja na sprječavanju nasilja nad djecom i nasilnog rješavanja problema kojem je potrebno posvetiti veliku pažnju kroz odgojno-obrazovni proces na svim nivoima obrazovanja. Kada su u pitanju programi preventivnog sadržaja, koji imaju za cilj edukaciju učenika u pogledu mirnog rješavanja konflikta i uopćeno umijeća komuniciranja, čak 67% izvještajnih jedinica u BiH u sektoru obrazovanja prijavljuje postojanje ovakvih programa. Pomenuti programi se najčešće realiziraju u okviru odjeljskih zajednica ili nešto rjeđe u okviru nastavnih sadržaja kroz predmete kao što su: Demokratija i ljudska prava, Čas odjeljske zajednice, Maternji jezik, Građansko obrazovanje i Moja okolina.

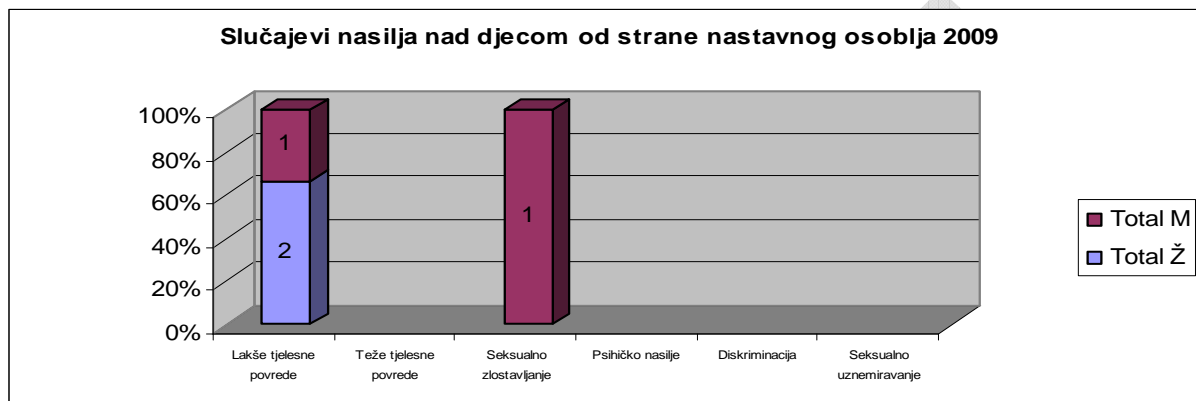
Kada je u pitanju pomenuti program namijenjen roditeljima (starateljima) u predškolskim i školskim ustanovama, imamo veoma mali procent pozitivne prakse. Naime, samo u 31% slučajeva postoje takvi programi, što se ne može smatrati baš dobrom praksom.

Edukacija edukatora na polju zaštite prava djeteta i uopćeno umijeća komuniciranja među djecom, je veoma bitan segment ovih aktivnosti. Stoga je jako interesantna postavka u kojoj želimo saznati šta se dešava na polju akademske edukacije nastavnog osoblja. Osvrnimo se stoga na nastavne planove Pedagoških (nastavničkih) fakulteta u BiH iz čijih redova se „regrutiraju“ nastavnici. Analizom nastavnih planova i programa pomenutih visokoškolskih ustanova dolazimo do zaključka da je samo oko 30% studenata nastavničkih fakulteta obuhvaćeno programima edukacije iz oblasti: umijeće komuniciranja, rodne ravnopravnosti, promocije dječijih prava i prevencije nasilja nad djecom.

Ako se zadržimo na konceptu obrazovanja, odnosno programima usavršavanja zaposlenih edukatora kroz postdiplomsku edukaciju vidimo da u svega 14% slučajeva postoji takva praksa.

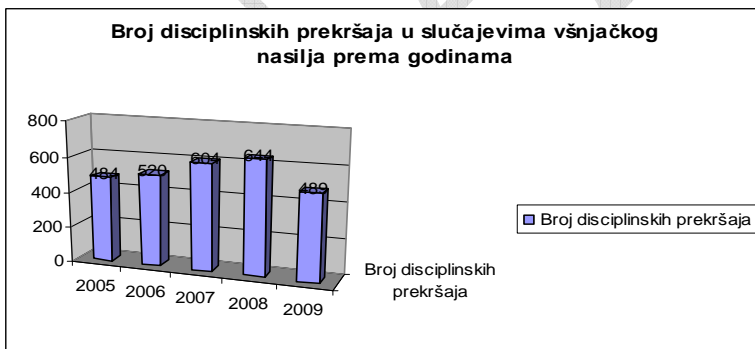
Kada je u pitanju broj registriranih slučajeva nasilja i tjelesnih povreda u školama od strane nastavnog osoblja podaci se nalaze u grafikonu 20. Iako se radi o relativno malom broju prijavljenih slučajeva (N=5), vidimo da se podjednako javljaju nastavnici oba spola i da se radi o nastavnicima koji imaju više od 20 godina radnog staža.

Graf 20.

Vršnjačko nasilje predstavlja veliki problem, pa je stoga i posebno tretirano u ovom istraživanju. U broju disciplinskih prekršaja (Total N= 489) preovladavaju dječaci, koji u strukturi nerijetko nanose „lake tjelesne povrede“ (N=211) i po čemu se statistički razlikuju od djevojčica (N=44). Interesantan je pokazatelj da oni prevladavaju i u „psihičkom nasilju“ (N=112) i da se statistički značajno razlikuju od djevojčica (N=33). Ovaj podatak nas dovodi do spoznaje da „fizičko nasilje“ **PREOVLADAVA** u ukupnoj strukturi nasilja u školama u BiH. U narednom grafikonu (vidjeti Graf 21), predstavljene su frekvencije evidentiranog vršnjačkog nasilja u periodu od 2005 do 2009. godine.

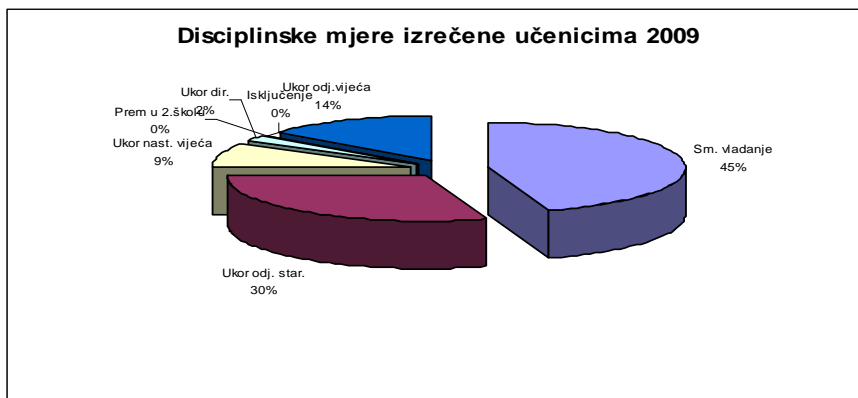
Graf 21.

Kada su disciplinske mjere u pitanju, u toku 2009. godine izrečeno je ukupno 12.960 disciplinskih mjera. Od čega preovladava **SMANJENO VLADANJE** (N=5.848). U okviru ove mjere preovladavaju dječaci (N=4.465), dok je djevojčicama izrečeno 1.383 mjere ovog tipa. **UKOR STARJEŠINE** je izrečen u 3.932 slučajeva, od čega je dječacima izrečeno u 2.880 slučajeva dok su djevojčice bile kažnjene u 1.052 slučaja. Ostale mjere su izrečene u manjem broju, s tim što je vrijedna spomena i mjera **ISKLJUČENJA IZ ŠKOLE** koja je u ovom periodu u BiH

izrečena u 35 slučajeva, od čega se u 29 slučaja odnosilo na dječake, a u 6 slučajeva djevojčice su sankcionisane na ovaj način. (vidjeti Graf 22)

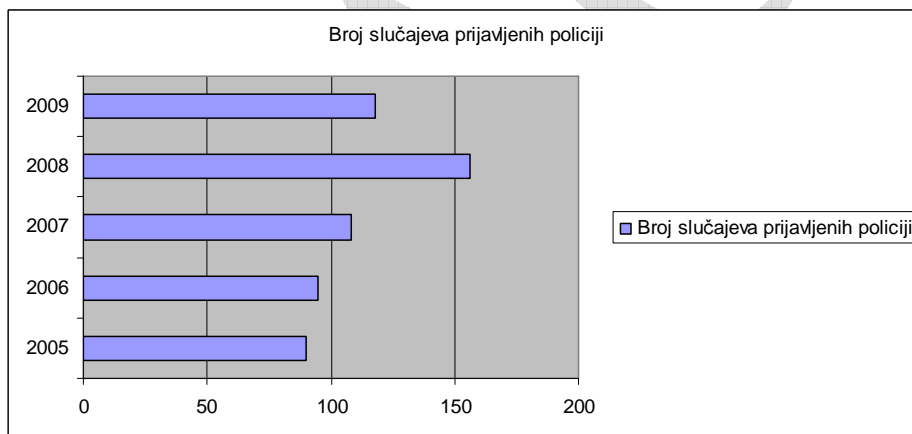
Graf 22.

U toku 2009. godine, policiji u BiH je prijavljeno ukupno 118 slučajeva nasilja u školama. Od ovog broja u 77 slučajeva policija je bila obaviještena od strane ŠKOLE, dok je u 41 slučaju policija bila obaviještena od strane RODITELJA ILI DJETETA (vidjeti Graf 23).

Kada je u pitanju prijava „iz škole“ ili „od roditelja“, najčešći prijavljeni slučajevi su kada je dijete počinilo nasilje nad djetetom, odnosno vršnjačko nasilje (95%).

Graf 23.

Zaključak:

Mogućnosti obrazovnih ustanova (i vrtića i osnovnih i srednjih škola) u prevenciji svih vrsta nasilja nad djecom su velike i nezamjenjive, ali ne dovoljno iskorištene, a neophodno je da rad na prevenciji nasilja bude izvođen planski i kontinuirano. Što se ranije počne organizovano edukativno-odgojno raditi s mladim uzrastom djece konačni efekat rada će tim biti bolji i veći.

Rezultati upitnika ukazuju da ne postoje i ne primjenjuju se u svim školama programi umijeća komuniciranja i edukacije za mirno rješavanje konflikata među djecom. Još lošija situacije je u primjeni i realizaciji programa namijenjenih roditeljima i njihovoj pripremi za odgojno djelovanje u porodici. Istraživanje pokazuje da se ni na edukaciji budućih nastavnika i vaspitača na fakultetima, ni na organizaciji seminara za vaspitače i nastavnike koji rade u vrtićima i školama ne radi dovoljno pa time ni rezultati rada sa djecom ne mogu biti dovoljno uspješni i dobri.

Sektor unutrašnjih poslova

Prevenција kriminaliteta je danas imperativ savremene društvene zajednice. Iako po svojoj definiciji policija predstavlja „represivni organ vlasti“, javnost je stavlja u prvi plan kada je u pitanju odgovornost i za prevenciju antisocijalnih ponašanja. Stoga smo ispitanike iz sektora unutrašnjih poslova pitali o postojanju posebnih odjeljenja za prevenciju kriminaliteta (model policajac u zajednici). S obzirom da se radi o novini na polju rada policije, prikupljeni su odgovori, prema kojima 89% uzorka potvrđuje postojanje posebnih odjeljenja, dok samo 11% nema takvu informaciju, ali i ne negira istu. Ovaj podatak je jako bitan, jer u prethodnom referentnom periodu u toku 2008. godine samo 58% izvještajnih jedinica je prijavilo postojanje koncepta „policajac u zajednici“, tako da se može konstatovati da se radi o velikom pomaku. Slične odgovore imamo i na pitanje da li je unificiran sistem edukacije za „poslove prevencije“, u kojima 89% uzorka potvrđuje takvu praksu, dok samo 11% njih nema odgovor. Ovakvu specifičnu obuku najčešće za policiju organizuje nadležno ministarstvo (67%) u sjedištu (FMUP i Kantonalni MUPovi, MUP RS i Policija BDBIH). Interesantan je podatak po kome prevaliraju službenici sa SSS, njih 84%.

Veoma interesantan podatak je da 56% izvještajnih jedinica iz oblasti unutrašnjih poslova prijavljuje postojanje programa edukacije na relaciji djeca-roditelj- nastavnik o oblicima nasilja nad djecom u lokalnoj zajednici, dok je u 78% slučajeva uspostavljen adekvatan sistem razmjene informacija u slučaju provedbe zaštitnih mjera na relaciji zdravstvo-centri za socijalni rad-pravosuđe, što je veliki pomak u odnosu na prethodni period kada je takva saradnja bila više sporadična.

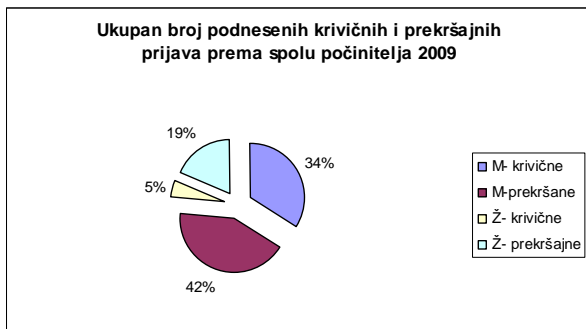
U kontekstu edukacije policajaca na temu prevencije nasilja nad djecom, 56% izvještajnih jedinica potvrđuje takvu praksu ili postojanje takvih edukacija, i što je jako važno sve izvještajne jedinice (100%) potvrđuju permanentnu saradnju sa medijima kada je u pitanju problem nasilja nad djecom. Nažalost, samo 33% jedinica potvrđuje postojanje posebne stavke budžeta za prevenciju nasilja nad djecom, dok ostalih 56% negira takvu praksu. U svojoj svakodnevnoj praksi, policija (izvještajne jedinice u BiH) u velikom procentu kreiraju i posebne izvještaje o nasilju nad djecom, odnosno njih 67%, što se, s obzirom na tranzicijske uslove razvoja i reforme ovog sektora može smatrati podatkom vrijednim pomena i pohvale. Kada su u pitanju pisane „instrukcije za postupanje“ u slučajevima nasilja nad djecom, samo 44% izvještajnih jedinica prijavljuje njihovo postojanje, dok skoro 2/3 uzorka ne poznaje takvu praksu.

Kada su u pitanju aktivnosti na provedbi zaštitnih mjera na relaciji policija-pravosuđe-socijalni rad 78% uzorka potvrđuje postojanja takve prakse, dok je u prethodnom izvještajnom periodu (2008.godine) ovakvu saradnju prijavilo samo 33% uzorka ispitivanih.

Kada je riječ je o problematici tzv. cyber kriminala, u 33% slučajeva uspostavljeno je posebno odjeljenje koje se bavi tom problematikom, dok je u prethodnom izvještajnom periodu (2008.godine) postojanje ovakvog odjeljenja prijavilo samo 9% uzorka ispitivanih.

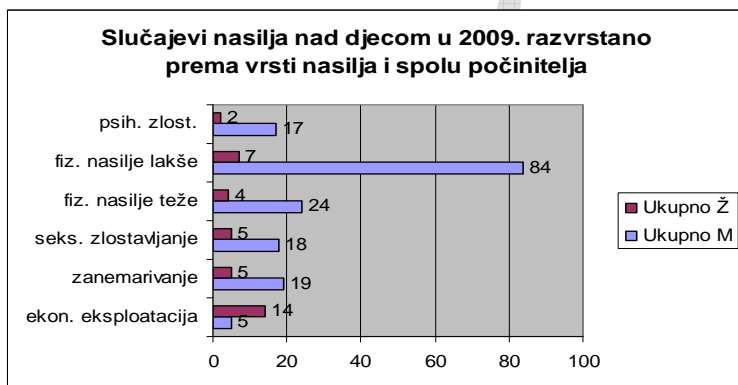
Krivične prijave (izvještaje), za slučajeve nasilja nad djecom u BiH u toku 2009. policija je podnijela u 320 slučajeva, od čega preovladavaju muškarci (77%) kao izvršioci (vidjeti Graf 25)

Graf 25.

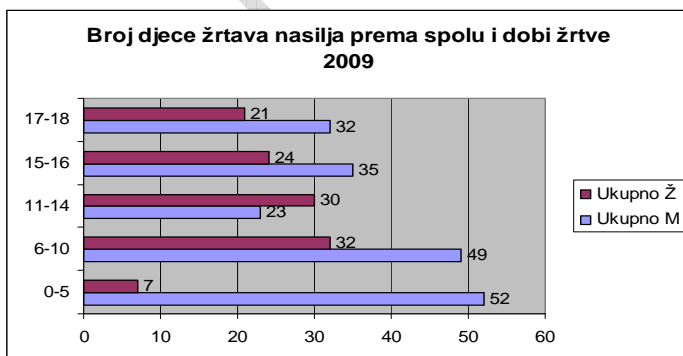
Prema oblicima nasilja, u 2009. godini preovladava fizičko nasilje (N=119), a zatim slijede zanemarivanje (N=24), seksualno zlostavljanje (N=23), ekonomska eksploatacija (N=19) i psihičko zlostavljanje (N=19) (vidjeti Graf 26)

Graf 26.

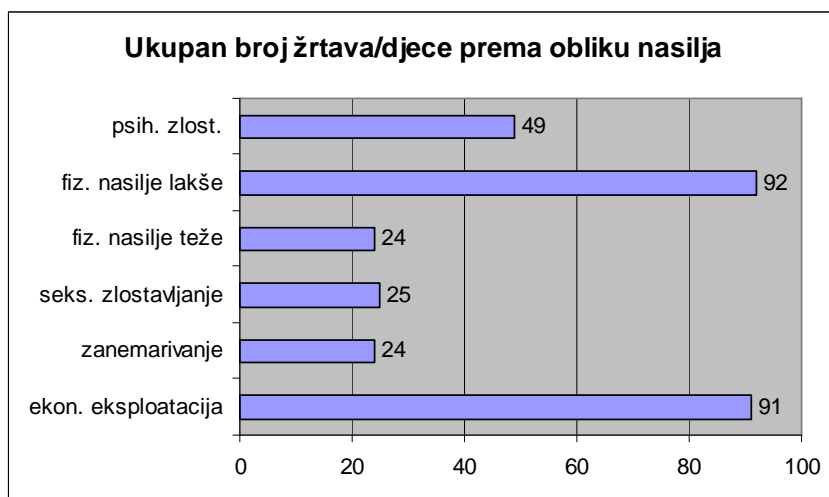
U toku 2009. godine registrirano je 305 djece žrtava nasilja. Od navedenog broja preovladavaju djeca muškog spola uzrasta od 11-18 godina (vidjeti Graf 27).

Graf 27.

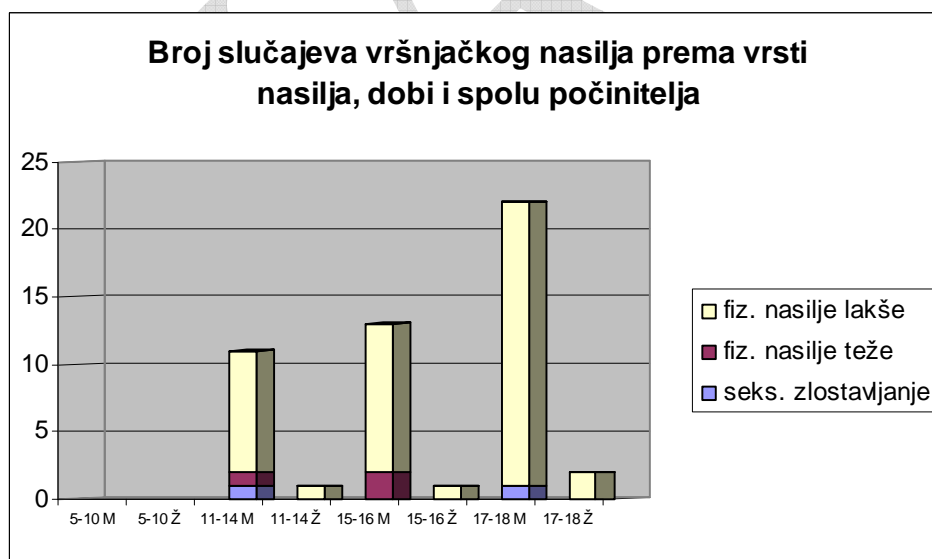
Kada su u pitanju žrtve nasilja prema vrsti nasilja, spolu i dobi žrtve, situacija je sljedeća: najčešći oblici nasilja nad djecom su nanošenje lakših tjelesnih povreda (30%) i ekonomska eksploatacija (30%). U slučajevima fizičkog nasilja kao žrtve preovladavaju dječaci od 11-18 godina, dok u slučajevima ekonomske eksploatacije kao žrtve preovladavaju dječaci do 10 godina (vidjeti Graf 28).

Graf 28.

Naročito su interesantni podaci o tzv. „vršnjačkom nasilju“, kojeg registrujemo u obimu od 50 prijavljenih slučajeva. Preovladava fizičko nasilje i to ono blažeg oblika (lake tjelesne povrede) prema kojem je registrirano 45 izvršioaca. Naravno, kao što je uobičajeno u prirodi „nasilništva“ preovladavaju osobe muškog spola kao nasilnici (vidjeti Graf 29)

Graf 29.

Zaključak:

Analizirajući prikupljene podatke, uz potpuno uvažavanje zaključaka u ostalim sektorima i nužnost multidisciplinarnog i multi-institucionalnog pristupa rješavanju problema, u sektoru unutrašnjih poslova uočavamo sljedeće:

- Budžetsko planiranje za potrebe prevencije nasilja nad djecom nije zadovoljavajuće
- Potrebno je sačiniti instrukcije za postupanje u slučajevima nasilja nad djecom, u čemu bi učestvovali predstavnici policije i relevantni predstavnici iz drugih sektora i
- Nastaviti jačanje kapaciteta u oblasti *cyber* kriminala.

Sektor pravosuđa

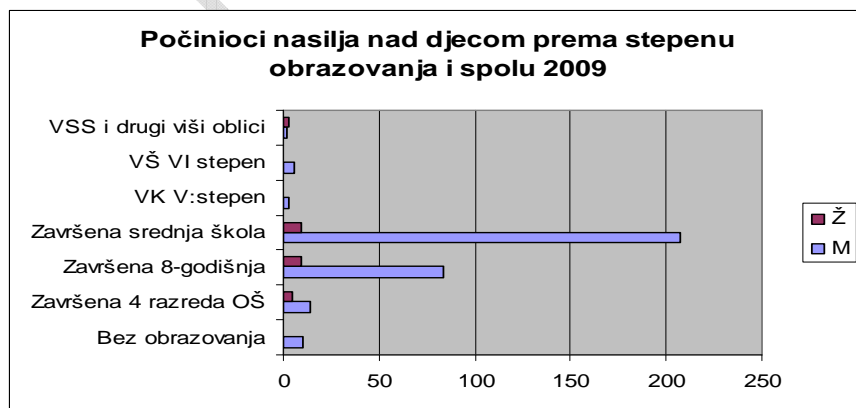
Na osnovu informacija objedinjenih u tabeli koja prikazuje broj počinioca krivičnih djela nasilja nad djecom razvrstano prema srodstvu sa žrtvom, uočljivo je da se kao nasilnik u porodici najčešće pojavljuje biološki otac. Posebno je interesantan redoslijed drugih osoba koje su pojavljuju kao počinitelji nasilja nad djecom, a to su: osobe koje nisu u srodstvu, biološka majka, očuh, brat, maćeha, te ostale osobe u starateljskim porodicama (vidi Graf 30).

Graf 30.

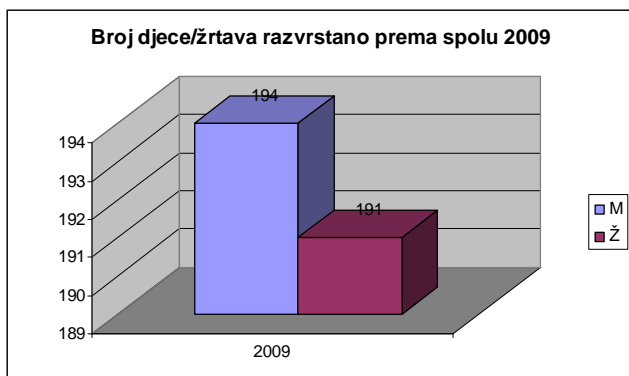
Kada se posmatraju počinioci nasilja nad djecom prema stepenu obrazovanja i spolu možemo zaključiti da je najveći broj počinioca muškaraca sa završenom srednjom školom (59%). Također je uočljivo da u ukupnom broju žene se pojavljuju kao počinioci u samo 7% slučajeva (vidi Graf 31).

Graf 31.

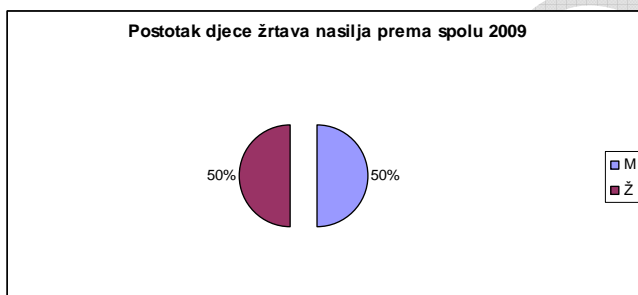

Kada su u pitanju podaci koji se odnose na djecu žrtve nasilja razvrstano prema spolu interesantan je podatak da je gotovo jednak broj djece žrtava ženskog spola (191 žrtva) i djece žrtava muškog spola (194 žrtve) (vidi Graf 32, 33 & 34).

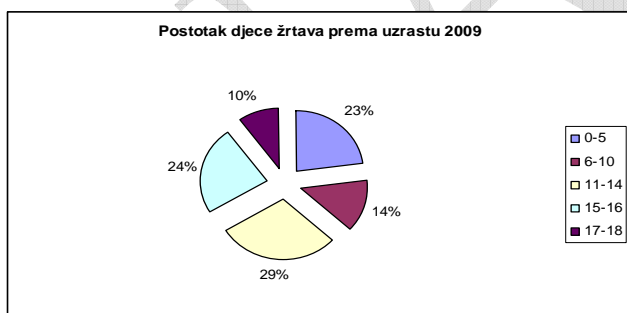
Graf 32.

Graf 33.

Graf 34.

U okviru Upitnika koji su dostavljani sektoru pravosuđa postavljen je i upit vezano za kaznenu politiku prema počiniocima nasilja nad djecom, odnosno u kojoj mjeri je ista adekvatna. Zaključak i preporuka većine institucija je da iako su mjere prema nasilniku strožije kad su žrtve djeca, smatraju da kaznena politika nije efikasna, čak i da su izrečene kazne relativno blage uzimajući u obzir zakonom zapriječene kazne za ta djela. Također su konstatovali da se nemaju gdje izvršiti izrečene odgojne mjera prema nasilniku.

Zaključak:

Posmatrajući raspoložive podatke u oblasti pravosuđa zapaža se da dostavljeni odgovori nisu potpuni i da pristup popunjavanju upitnika nije bio jednoobrazan što je odraz nepostojanja odvojenih evidencija o djeci žrtvama krivičnih djela. Ovakvo stanje u vođenju evidencija u pravosuđu odrazilo se na kvalitet i kvantitet podataka, što utiče i na stvaranje realne slike stanja u odnosu na zaštitu žrtava djece.

Imajući u vidu ranije postavljene strateške ciljeve koji nisu u dovoljnoj mjeri realizirani potrebno je da se u narednom periodu energičnije pristupi realizaciji istih, a prioriteti su:

- Usaglašavanje sa međunarodnim konvencijama koje je potpisala i ratifikovala BiH, konkretno UN Konvencija o pravima djeteta koja definiše pojam djeteta kao osobe do 18 godina starosti, dok je u krivičnom zakonu BiH dijete se smatra osobom do 14 godina starosti. Vezano za istu Konvenciju potrebno je ugraditi procesne mjere zaštite djeteta žrtve krivičnog djela.
- Harmonizacija krivičnog zakonodavstva u BiH, a vezano za Strategiju prioritet su krivična djela protiv spolne slobode i morala i krivična djela protiv braka i porodice, kako u pogledu definicija krivičnih djela, tako i u pogledu sankcija.
- Krivično pravne sankcije za krivična djela u kojima su oštećeni, odnosno žrtve, djeca moraju biti strožije u skladu s vrstom, težinom, načinom izvršenja i posljedicama koje ova krivična djela ostavljaju na žrtvu, dijete.
- Usvojiti sistem/funkciju vođenja evidencija za žrtve krivičnih djela prema kojima bi se jasno razgraničili podaci u odnosu na punoljetne i maloljetne žrtve krivičnog djela, vrstu krivičnog djela, kao i spol žrtve, zatim tok i ishod postupka, a sadržajno u odnosu na djecu žrtve krivičnog djela razgraničiti rubrike prema uzrastu djeteta (do 14, 14-16, 16-18 godina). Potrebno je također uvesti rubriku s podacima o mjerama zaštite i obeštećenju djeteta žrtve krivičnog djela.
- Unaprijediti saradnju s nevladinim sektorom i centrima za socijalni rad u pogledu smještaja i zaštite djeteta žrtve nasilja, te obezbijediti razmjenu informacija i podataka, a što se posebno odnosi na sudove u pogledu krivičnih djela nasilja u porodici i izricanja mjera zaštite od strane suda.
- Unaprijediti edukaciju sudija i tužilaca za ovu vrstu krivičnih djela i po mogućnosti osposobiti sudije/tužioce kojima bi se povjerilo postupanje u slučajevima kada su u pitanju djeca žrtve krivičnog djela, jer je za ovu kategoriju žrtava potrebna posebna procedura postupanja, senzibilniji pristup i sticanje povjerenja djeteta u interesu dobivanja kvalitetnije izjave, primjene mjera zaštite djeteta svjedoka (Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka) i podataka radi identifikacije krivičnog djela i počinioca, prikupljanja neophodnih dokaza i izricanja adekvatne krivično-pravne sankcije.

IV – PREPORUKE

1. Inicirati uspostavljanje funkcija analitičkog praćenja u okviru institucija zdravstva, socijalne zaštite i obrazovanja na svim nivoima vlasti kako bi se osiguralo prikupljanje najvažnijih podataka potrebnih za praćenje suzbijanja nasilja nad djecom u BiH.
2. Unaprijediti interinstitucionalnu saradnju svih sektora kako bi razmjena informacija bila adekvatna u cilju ne ponavljanja istih identifikovanih slučajeva nasilja u okviru različitih sektora.
3. Osigurati odgovarajuće kapacitete svih sektora za senzibiliziranje i educiranje šire javnosti, posebno djece, roditelja i stručnjaka o postojanju problema nasilja nad djecom i načinima borbe protiv nasilja.
4. U okviru sektora obrazovanja donijeti programe nenasilne komunikacije i obezbijediti njihovu realizaciju na svim nivoima i u svim ustanovama obrazovanja (od predškolskog do visokog i postdiplomskog, uključujući i seminare za vaspitače i nastavnike) s ciljem minimiziranja vršnjačkog i drugih vrsta nasilja nad djecom.
5. Donijeti program umijeća komuniciranja i edukacije roditelja kako bi se pružila podrška njihovom odgojnom djelovanju u porodici.
6. Nastaviti aktivnosti na osiguranju kapaciteta za razvijanje i poboljšanje multidisciplinarnе saradnje sa ostalim sektorima i nastaviti kontinuirano unaprjeđenje djelovanja policije u zajednici.
7. Planirati budžetska sredstva u sektoru unutrašnjih poslova za potrebe prevencije nasilja nad djecom, kao i preduzeti mjere na sačinjavanju instrukcije za postupanje u slučajevima nasilja nad djecom, te nastaviti jačanje kapaciteta u oblasti *cyber* kriminala.
8. Inicirati mjerenje dužine vođenja istražnih i sudskih postupaka, te prikupiti podatke u cilju sprječavanja sekundarne i tercijarne viktimizacije žrtava.
9. Harmoniziranje zakonodavstva u cilju pooštavanja kaznenih mjera, ujednačavanja sudskih i istražnih postupaka kako bi se poboljšala sama zaštita djece.
10. U cilju provođenja gore navedenih preporuka 8 i 9 općenito preporuka bi bila uspostavljanje tzv Sudova za djecu, odnosno sudova s posebnim sudijama senzibiliziranim za osjetljivu problematiku nasilja nad djecom, koji bi se bavili samo slučajevima u kojima je dijete žrtva.
11. Osigurati resurse za jačanje kadrovskih i tehničkih kapaciteta centara za socijalni rad.
12. Osigurati budžetska sredstva za sve sektore u cilju zaštite djece od nasilja.